

מסע אברהם בפרשת לך לך

0. מבוא

במאמר זה אנו נשחזר בע"ה את מהלך אברהם מחרן לארץ ואחר כך למצרים ובחזרה. נתן לראות את כל המקומות והמסלולים בקובץ [מסעות אברהם](#). (כדי לפתוח אותו צריך להתקין תוכנה גוגל ארץ. אפשר להוריד אותה [מאתר](#) .

תמצית המסע היא כדלקמן:

(א) אברהם יצא בראש השנה שנת 2024 (למנין בהר"ד) מחרן הצפונית בטורקיה והלך בקו ישר 400 מיל עד חרן הדרומית היא בעל בך. לפי קצב רגיל של 40 מיל ביום הוא הגיע לבעל בך כעבור עשרה ימים.

(ב) למחרת בי"א תשרי הוא יצא מבעל בך בדרך קצרה ביותר לשכם, מרחק 212.7 מיל, מהלך 5.317 יום. שם הוא בנה מזבח והמשיך למקום משכן שילה מהלך 17.3 מיל. סה"כ מבעל בך לשילה 230 מיל מהלך 5.75 יום. שם אברהם העתיק את אהלו ולן בט"ז תשרי.

(ג) למחרת אברהם הלך משילה בקו ישר להר הבית ונטה שם אהלה של שרה בפתח עזרת נשים של בית שלישי, בנה מזבח על סלע השתיה והתפלל מולו. מרחק משילה עד שם 30.4 מיל או מהלך 0.76 יום. על כן אברהם הגיע להר הבית בי"ז תשרי בסוף 9 שעות. (**הערה 1**: באותו בוקר עברו 13.375 יום מתקופת תשרי ושמם זרחה בירושלים 6.14 מעלות דרומה מן המזרח. בערב לפני כן בשילה 12.875 יום אחרי התקופה שמש שקעה 5.93 מעלות דרומה מן המערב).

(ד) בירושלים אברהם ישב חודש עד י"ז חשוון ובו ביום נסע לחברון מרחק 30 מיל.

(ה) בחברון אברהם ישב חודש עד י"ז כסליו ובו ביום נסע לבאר שבע מהלך 45 מיל.

(ו) בבאר שבע אברהם ישב חודש עד י"ז בטבת.

(ז) בי"ז בטבת אברהם נסע מבאר שבע בקו ישר לגבול מצרים בגרר היא אל עריש של היום מרחק כ- 90 מיל והגיע לשם בי"ט טבת. משם הוא המשיך לרעמסס (תל פארמה של היום) דרך 120 מיל. שם נלקחה ממנו שרה והובאה אל פרעה אשר ישב בעצמנה היא קנטרה של היום במרחק 30 מיל מרעמסס.

(ח) בליל ט"ו ניסן ה' נגע את פרעה נגעים גדולים כמו ביציאת מצרים (ראה ילקוט שמעוני לך לך רמז סח).

למחרת בט"ו בבוקר אברהם ושרה עם לוט יצאו מקנטרה דרך רעמסס לאל עריש מרחק 150 מיל והגיעו לשם בי"ח ניסן. על כן אברהם עשה במצרים שלישה חדשים כמו שכתוב בסדר עולם (פרק א'). משם

עד באר שבע עוד 90 מיל, סה"כ 240 מיל מקנטרה עד באר שבע מהלך ששה ימים, והגיעו לשם בכ' ניסן בערב.

ט) מבאר מבאר שבע עד חברון 45 ומשם להר הבית דרך בית אל מערבי כ- 30.9 מיל. מכאן אברהם חזר אל "המקום אשר היה שם אהלה בתחלה" בכ"ב ניסן בערב והתפלל כנגד המזבח. שקיעת השמש באותו יום היתה 13.25 יום אחרי התקופה.

י) למחרת בבוקר אברהם הלך עם לוט לפסגת הר הזיתים בגבול מזרחי של הר הבית העתידי והציע לו לחלק את הארץ בקו מזרח-מערב. באותו בוקר כ"ג ניסן שנת 2024 זריחת השמש היתה 13.75 יום אחרי התקופה. מספר הממוצע בין 13.25 ל- 13.75 הוא 13.5 והוא קבע את כיוון ציר הבית, 6.2 מעלות צפונה מן המזרח. (הערה 2: חשבון זה לפי תקופת שמואל. לפי תקופת רבי אדא מקבלים במקום 13.5 כחצי יום פחות והכיוון הוא כ- 6 מעלות צפונה ממזרח).

בפרקים הבאים אנו נפרט את הנימוקים לקביעת מהלך אברהם

1. חרן- מקום יציאת אברם

סוגית מקומה של חרן נדונה במאמר [ויצא](#) (תחילת פרק 6, עמ' 22-23). ישנה עיר חרן המפורסמת בטורקיה. לפי טענתנו זאת חרן הצפונית. אבל היה צמד ערים- פדן ארם. את חרן השניה היא חרן דרומית זיהינו עם עיר בעל בכ בלבנון. משפחתו של תרח אחרי שיצאו מאור כשדים, החזיקה בשניהם והציגו את התחום ביניהם בתור ארצם. מרחק ממרכז [חרן הצפונית](#) (מרכז הריבוע של שרידי מסגד כ- 100 על 100 מ') עד [חרן הדרומית](#) (קצה דרום-מערבי של מתחם מקדש בעל בכ) הוא 407.990 ק"מ או 399.99 מיל או כמעט במדויק 400 מיל. למספר זה יש משמעות. זהו 100 פרסאות, מהלך 10 ימים. אלמלא נס שנעשה להם, מרגלים היו סובבים בארבעים יום ארץ של 400 על 400 מיל. במאמר על [אמת יחזקאל](#) (בסופו) הראנו ששטח י"ב שבטים שוה בדיוק 400 על 400 מיל. על כן 400 מיל זהו גודל הארץ כפשוטו. לכן המרחק של 400 מיל בין חרן צפונית לחרן דרומית מרמז על גודל ארצו של אברהם אשר זכה בה מצד תרח. (הערה 3: אומנם אברהם לא היה יורש יחידי של תרח, היו לו שני אחים- נחור והרן. אבל הוא היה הבכור. לכן מגיע לו חצי מן הארץ- שני חלקים מתוך ארבע. אם נחבר את חרן הצפונית בקו ישר לצדד ובקו ישר לרבלה, אז מתברר ששטח של ארץ ישראל לפי יחזקאל צפונה מבעל בכ שוה לשטח אשר מוגבל ע"י שני קוים אלו וגבול מזרחי וצפוני של הארץ).

מכאן מתבררת משמעות הדברים "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". **ארצך**-זאת ארצו של תרח בין חרן הדרומית לחרן הצפונית. **בית אביך** כפשוטו- מבית שהיה גר עם תרח בחרן הצפונית ובחרן הדרומית. **וממולדתך**-יש ללמוד מכאן שאברהם נולד בחרן לפני שבני נח נסעו מהר הקדם, שם ישבו אחרי המבול. והיא ארץ בני קדם אליה הלך יעקב והררי קדם בארץ ארם בה ישב בלעם. וכדי לייחס מולדתו של אברהם לשני חרן, נציע שאמו התעברה בו בחרן הדרומית והוא נולד בחרן הצפונית. לעומת זאת, הרן אחיו הצעיר של אברהם נולד באור כשדים כמו שכתוב בפרוש (בראשית י"א כ"ח). משפחת אברהם אחרי הפלגה חזרה למושב הקדום של בני נח לפני ש"הסיעו עצמן מקדמונו של עולם" (ב"ר פרשת נח פרשה לח). בפדר"א (פרק כ"ד) כתוב "ומאסו ארץ חמדה שנאמר ויהי בנסעם מקדם". מכאן משמע שישבו בארץ ישראל. וגם על לוט נאמר "ויסע לוט מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם"

(ב"ר פרשת לך לך פרשה מא). לעומת זאת אברהם נקרא עברי כי הוא בחר את עבר של קדמונו של עולם. ראשית בחרן, מערבה מנהר פרת ושנית במחלקתו עם לוט, מערבה מירדן.

2. לך לך ... אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב א')

פרש רש"י – "לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור". וקשה, הרי אברם בא לארץ חמש שנים לפני שנאמר לו "לך לך" והכיר את הארץ והיא הובטחה לו אז (**הערה 4**: ראה סדר עולם פרק א' וראה מאמר שלנו על [מלחמת ארבעה המלכים](#) פרק א' שם הסברנו מדוע אברהם בא מיוזמתו לארץ. ולמרות שברית בין הבתרים כתובה אחרי מלחמת ארבעה המלכים, החלק החל מפסוק "ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים וכו'" (בראשית ט"ו ז') נאמר לפני כן). ומה יש לגלות לו את הארץ עכשיו? וי"ל ש"אראך" – אעשה לך תיאור מודרך ואראה לך משמעות כל מקום ומקום. ובין השאר, חשבונות מתמטיים אשר מקשרים ביניהם.

כעת נפרש את הפסוקים ה"גיאוגרפיים" בפרשה. "ויצא ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען". משמע שישנה ארץ המפרידה בין חרן ולארץ כנען. ארץ כנען שכבש יהושע מגיעה עד "בעל גד בבקעת הלבנון תחת הר חרמון" (יהושע י"א י"ז). מקובל לזהות את בעל גד עם עיר בעל בכ בלבנון. במאמר [ויצא](#) (פרק 6) שיחזרנו מהלך של יעקב מחרן עד וסוכות. לפי שיחזור זה יעקב יצא מבעל בכ. לכן בהכרח חרן הדרומית היא בעל בכ. ואם חרן הדרומית נמצאת על גבול ארץ כנען אז חרן הראשונה ממנה יצא אברהם נמצאת צפונה ממנה. ואין לנו לזהות אותה אלא עם חרן הידועה בטורקיה. כתוב בפדר"א (פרק ט"ז) שמחברון עד חרן מהלך 17 יום. אכן מרחק מחברון עד חרן הצפונית בקו ישר הוא בדיוק 680 מיל (מיל כאן ובכל מקום אחר במאמרים שלנו הוא 2000 אמות הארץ של 51 ס"מ), מהלך 17 יום, 40 מיל ביום. כדי לשלב חרן הדרומית במהלך אברהם נניח שהוא יצא מחרן הצפונית והגיע לחרן הדרומית על גבול ארץ כנען. מרחק ביניהם כאמור בדיוק 400 מיל. לכן אברם עבר דרך זאת תוך עשרה ימים. נכוון את יום יציאה של אברם מחרן הצפונית לראש השנה. אז הוא יצא מחרן הדרומי בי"א תשרי, למחרת יום כיפור, נקי מעבירות.

כתוב "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן". לפי רבי יהושע אברם נולד בניסן 1949 (למניין בהר"ד) ולפי רבי אליעזר בתשרי 1950 (ראה מאמר על [כרונולוגיה](#) עמ' 2). לפי רבי יהושע אברהם היה בן 75 בתשרי 2024. אבל לפי רבי אליעזר הוא היה אז בן 74. כידוע ישנה מחלוקת בין רבי מאיר לרבי אלעזר (בן שמוע) (ראש השנה י' ע"א). לפי רבי מאיר יום בשנה חשוב כשנה ולפי רבי אלעזר חודש בשנה חשוב כשנה. וי"ל שרבי אלעזר (הוא רבי אליעזר בן הורקיננוס בר פלוגתא של רבי יהושע) סובר כרבי מאיר. ולהפך, רבי אלעזר סובר כמו רבי יהושע. אבל אם אברהם יצא מחרן בא' תשרי אז אין כאן אפילו יום אחד! וי"ל שפסוק לעיל נאמר כאשר אברהם יצא מחרן הדרומי בי"א תשרי.

נכוון נקודת יציאה של אברהם מחרן הדרומית היא בעל בכ לזאת של יעקב, בחינת מעשה אבות סימן לבנים. "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה. בשכם ישנה נקודה מיוחדת- קבר יוסף. לפי חשבוננו במאמר [ויצא](#) (פרק 11) קבר יוסף נמצא באמצע גבול מזרחי של שדה אשר קנה יעקב והוא מקושר אל נקודה תואמת של חצר משכן נוב ע"י קו בכיון 6.2 מעלות (מזרחה מן הצפון). נזכיר שציר בית המקדש היה מכוון באותה זווית, רק צפונה מן המזרח (**הערה 5**: ישנן שני חשבונות של כיון בית המקדש: אחד הוא כיון זריחת השמש בירושלים 13.5 יום אחרי תקופת ניסן ושני 13 יום אחרי

התקופה. לפי חשבון הראשון מקבלים 6.1975 מעלות ולפי השני 5.971 מעלות. ראה דיון על כך במאמר מקורי על [גבולות הר הבית](#) פרק 8 ובמאמר [המשך](#) פרק 16.3). לכן כאן קב"ה הראה לו לראשונה את חשבון המתמטי של הארץ. שכם היא גם נקודה אמצעית של הארץ, עיר מקלט אמצעית. לכן כאן אברהם התבשר "לזרעך אתן את הארץ הזאת". מן הסתם הוא בנה את המזבח באותה נקודה, מקום עתידי של קבר יוסף.

מרחק בקו כמעט ישר מבעל בך לקבר יוסף 212.7 מיל, מהלך 5.317 יום. קו זה משיק לכתף מזרחית של כנרת. המשך מהלך אברהם מתואר בפסוק:

3. ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (בראשית י"ב ח')

מקובל לזהות את עי עם חורבת א-תל ואת בית אל עם כפר ערבי ביתין. בא-תל נערכו חפירות ארכאולוגיות רבות. מסקנות החופרים הן: במקום זה היתה עיר בתקופת ברונזה הקדומה בשנים כ-3000 עד 2400 לפני הספירה. העיר עברה שבעה שלבים של בניה וחורבן ואחר כך נעזבה לכ-1200 שנה. בראשית תקופת הברזל I כ-1220 שנה לפני הספירה התיישבה אוכלוסיה חדשה. תרבות אנשים אלו דומה לתרבות ישובים סמוכים רבים אשר הוקמו בערך באותו זמן ומיוחסים להתנחלות ישראלית. ישוב זה התקיים עד בערך שנת 1050 ואז נעזב. ממצאים אלו סותרים את המקרא על כבוש העי בידי יהושע וגם שוללים אפשרות שעי היתה קיימת בזמנו של אברהם. אבל במקום לשלול את זיהוי שלהם, החוקרים שללו את המקרא.

גם ללא קשר לארכיאולוגיה, מה מצא אברהם לבנות מזבח ולהתפלל לה' דוקא בנקודה זאת? ואחרי שירד למצרים, חזר לאותה הנקודה "אשר היה שם אהלה בתחילה בין בית אל ובין העי". לפי הבנתנו כל מקום בתנ"ך שכתוב בו "בין ובין" הוא בדיוק באמצע. אבל לנקודה אמצעית בין ביתין לבין א תל אין ככל משמעות. והכתוב מייחס חשיבות גדולה לאותו מקום בו אברהם נטה את אהלה- אוהל שרה ואחר כך את אהלו (ראה רש"י בראשית י"ב ח'). וכאן היה ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט. וכאן אברהם הציע ללוט לחלק את הארץ "אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה". ותרגם אונקלוס "אם את לצפונה אנא לדרומא ואם את לדרומה אנא לצפונה". ואם לוט היה בוחר דרומה מביתין אז אברהם היה מפסיד את מקום המקדש.

ובכלל ירושלים לא קיימת במסע של אברהם, כאילו הוא לא יודע עליה, למרות שנח הקריב בה קרבנות ושם בן נח הוא מלכיצדק היה מלך ירושלים. וזרע של אברהם עתיד לרשת את הארץ כפי שנאמר לו בשכם. וירושלים הרי היא העיקר.

במאמר על פרשת [ויצא](#) הקדשנו פרק 16 (עמ' 53-58) לביסוס הטענה שעי ובית אל בפרשה לך נמצאים בתחום הר הבית העתידי של 3100 על 3100 אמה שהוא 3000 על 3000 אמה ומגרש 50 אמה סביב (הכל באמת הארץ של 51 ס"מ). הם מסומנים ב**שרטוט של ירושלים**. עי ובית אל בצורת ריבוע של 500 על 500 אמה, עי צמודה לגבול מזרחי ובית אל צמודה לגבול מערבי של הרבוע של 3100. פינה דרום-מערבית של בית אל זהה לאמצע כותל מזרחי של מגדל דוד אשר נמצא בקו רוחב של כתף יבوسی מנגב. נקודה אחרונה היא הטל של פינה דרום-מערבית של הר הבית המקודש על כותל

מערבי חיצוני והיא נמצאת כמעט במדויק באמצע פתח שער ברקלי. עי הוא שיקוף של בית אל ביחס לאוהל שרה, אשר שכן במרכז ירושלים. האחרון נמצא בפתח השער החיצוני המזרחי אשר מתואר ביחזקאל מ' ו'. לפי חשבוננו נקודה זאת נמצאת 286 אמות מזרחה ממרכז ק"ק (ראה שרטוט [חצרות בית שלישי](#)).

ועדיין הפסוק "ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל וכו'" אומר דרשני. מהו "ויעתק"? רש"י פירש שם "ויעתק משם-אהלו" ושפתי חכמים הסבירו שם שקשה לרש"י שהעתקה לא שייכת בגוף שיש בו רוח חיים אלא לשון יציאה או נסיעה. אבל אם למעשה כתוב כאן "יעתק משם אהלו ההרה מקדם לבית אל", אז יש בפסוק מילים מיותרות. העתקת אוהל היא עקירה ונטייה. ואם כתב "ויטה אהלה" אז לא צריך לכתוב "ויעתק". ואם כתוב על האהל שהוא "בית אל מים והעי מקדם", דהיינו מערבה מעי ומזרחה מבית אל, אז לא צריך לכתוב שההר בו אברהם נטה את האהל היה מזרחה מבית אל. והיה צריך לכתוב "ויסע משם ההרה ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם ויבן מזבח וכו".

לכן נראה שיש כאן שני דברים: ראשית אברהם העתיק אוהל שלו משכם להר אשר מקדם לבית אל ואחר כך נטה אהלה בית אל מים והעי מקדם. ומהו ההר? זהו שילה שנקרא הר בית אל. והוא נמצא מזרחה או יותר מדויק צפון-מזרחה לבית אל אשר במערבה של ירושלים.

ומה הטעם שתורה מקשרת את שילה לבית אל אשר בירושלים? כפי שכתבנו בתחילת פרק 2, קב"ה הראה לאברהם משמעות כל מקום וחשבונות מתמטיים אשר מקשרים ביניהם. במאמר על פרשת [ויצא](#) ישנו קטע מחצי עמ' 9 עד כמעט סוף עמ' 10 אשר מוקדש לשילה. לפי חשבוננו משכן שילה היה 30 מיל צפונה ו-5 מיל מזרחה ממרכז קדש הקדשים ([הערה 6](#)): בתחילה מודדים 30 מיל צפונה ואחר כך 5 מיל מזרחה בקו רוחב שילה. אם עושים הפוך אז מקבלים שילה 15.3 מ' מערבה יותר). באותו מאמר גם הראנו שבחלום של סולם יעקב, אמה של יעקב תורגמה ל-30 מיל. לכן שילה נמצאת אמה צפונה וטפח מזרחה ממרכז ק"ק. בחלום של יעקב, קב"ה קיפל את ארץ ישראל העתידיה של 13 רצועות של 75 מיל על רצועה של תרומה. נזכיר שמרכז ק"ק נמצא 15 מיל דרומה מגבול צפוני של תרומה ושילה כאמור נמצאת 30 מיל צפונה ממרכז ק"ק. אם מקפלים את הארץ סביב גבול צפוני של התרומה, אז שילה נעתקת לקו רוחב של מרכז ק"ק. ואז היא תמצא מקדם לבית אל אשר במערב ירושלים. אולי ביטוי "והעתק משם ההרה" מרמז על העתקה זאת אשר כתוצאה ממנה שילה היא הר בית אל, תמצא מקדם לבית אל אשר בירושלים.

ויש כאן רמז לעתיד, כי משכן שילה הועבר אחרי חורבן שילה אל נוב אשר היתה בשטח בית אל במערב ירושלים ([הערה 7](#): ראה מה שכתבנו שמאמר על פרשת [ויצא](#) פרק 11.5 עמ' 39)

ויש עוד חשבון מתמטי מאלף. בבית אל אשר בירושלים ישנה נקודה מיוחדת, בה ציר סימטריה של בית המקדש אשר היה מכוון 5.971 מעלות דרומה מן המערב, חוצה את גבול מערבי של הר הבית העתידי של 3000 על 3000 אמה. סימנו אותה בגוגל ארץ בתור בית אל (אפשרות אחרת היא לקחת נקודת חציה של הציר עם גבול מערבי של המגרש, 50 אמות מערבה יותר). אם מעבירים קו גיאודזי מבית אל זה לשילה הנ"ל, אז מתברר שקו זה בבית אל מכוון 10.5607 מעלות מזרחה מן הצפון. נזכיר שגבול מערבי של הר הבית המקודש וכן חלק מרכזי של כותל מערבי הקיים, מכוון 10.5522 מעלות

מערבה מן הצפון (**הערה 8**: חשבון זווית 5.971 ו-10.5522 מוסבר במאמר על [גבולות הר הבית](#) פרק 8.3). על כן קו מבית אל לשילה מרמז על כיון כותל מערבי. וכל זה קב"ה הראה לאברהם בשילה. (**הערה 9**: כדי לקבל כיון לשילה מבית אל בדיוק 10.5522 מעלות צריך להזיז את שילה כ-4.7 מ' מערבה. ויש גבול לדיוק). כפי שכתבנו באות ג) במבוא, בהיות אברהם בשילה בט"ז תשרי, שמש שקעה בכיון 5.93 מעלות דרומה מן המערב. זה קרוב לכיון ציר בית המקדש 5.971 מעלות. למחרת בבוקר י"ז תשרי שמש זרחה בשילה בכיוון 6.16 מעלות דרומה מן המזרח. זה קרוב לכיוון חלופי של ציר בית המקדש 6.1975 מעלות (צפונה מן המזרח).

לפי חשבון מרחקים באות ג) אברהם הגיע להר הבית בסוף 9 שעות היום של י"ז תשרי. הוא נטה בתחילה את אהלה- אוהל שרה בפתח עזרת נשים של בית שלישי במרכז ירושלים לעתיד לבוא ואחר כך את אהל שלו (רש"י, בראשית י"ב ח'). אולי את אוהל שלו הוא נטה בפתח מזרחי של חצר הפנימית, 112 אמות מערבה יותר. אוהלים אלו עתידים להפוך לשערי החצר המזרחית בבית שלישי.

אחרי כן "ויבן מזבחה לה' ויקרא בשם ה'". יש מקום יחידי בהר הבית בו אברהם יכול היה לבנות את המזבחה- זהו סלע השתיה אשר במקום קדש הקדשים. מזבחה זה לא היה לשם הקרבת קרבנות אלא לצורך תפילה. בכך אברהם קבע כיון התפילה לכל הדורות. (**הערה 10**: ראה מה שכתבתי במאמר על פרשת [ויצא](#) פרק 17 על הקשר בין מזבחה שבנה אברהם על סלע השתיה לבין מזבחה עקידה וגלגולי אבן השתיה).

כתוב בב"ר ל"ט ט"ז "אמר ר"א ג' מזבחות בנה אחד לבשורת א"י וא' לקנינה וא' שלא יפלו בניו (בעי). זה שבשכם על בשורת הארץ, זה שבחברון על קנינה אחרי שהלך לארכה ולרחבה וזה שבהר הבית כנגד העי בהר הזיתים שלא יפלו בניו שם בזמן יהושע. (**הערה 11**: ראה מה שכתבתי במאמר הנ"ל פרק 16 סעיף 2 על משמעות מעילת עכן כי מלחמה בעי היתה מלחמה על ירושלים ובניית בית המקדש).

4. ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה

כתב רש"י שם: "לפרקים יושב כאן חדש או יותר ונסוע משם ונוטה אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של א"י לצד ירושלים שהיא בחלקו של יהודה שנטלו בדרומה של א"י הר המוריה שהיא נחלתו. בב"ר". כאן מקור הטעות שהשתרשה שכאילו בית אל בפסוק הקודם היה מצפון לירושלים. ומשם אברם היה נוסע דרומה לכיון ירושלים. מה שכתוב בב"ר (ל"ט ט"ז) "מחקה והולך ומכוון כנגד ביהמ"ק". אברהם נסע מירושלים לחברון, מרחק 30 מיל בדיוק בכיון 23.5 מעלות מערבה מן דרום. זוית זאת היא נטייה ממוצעת של ציר כדור הארץ. במאמר על [פרשת חיי שרה](#) הראנו משמעות של זוית זאת בתור כיון תפילת אברהם בחברון אל ק"ק בירושלים וקשר שלה עם זמן יציאת מצרים. "מחקה" פירש מתנות כהונה – לשון חיקוי ודמיון. כלומר, אברהם כל זמן נסיעה שלו לחברון היה מסתכל על מקום ק"ק ושומר על כיון קבוע לשם, כמו אדם שפוסע לאחוריו כאשר יוצא מבית המקדש. וזהו לשון חיקוי ודמיון, כאילו הוא נוסע כנגד ביהמ"ק. אבל דברי רש"י מתקיימים ביחס לנסיעה של אברהם משילה לירושלים. ויש דמיון בין שתי הנסיעות. קטע משילה לירושלים 30 מיל כמו הקטע מירושלים לחברון, רק אורך ראשון נמדד מצפון לדרום ושני נמדד באלכסון. קטע ראשון עובר כולו בארץ בנימין

—בן דרום. וכן קטע ראשון כמו השני בקו ישר לירושלים. ואפשר לפרש שפסוק "ויסע אברם וכו'" מתייחס גם למה שכתוב לפניו.

על כל פנים, נלמד מרש"י שאברם היה יושב בכל מקום החל מירושלים חודש כדי לקבוע חזקה במקום. לכן הצענו שאברם ישב חודש בירושלים ואחר כך חודש בחברון, וחודש בבאר שבע. בירושלים מי"ז בתשרי עד י"ז בחשון, בחברון מי"ז בחשון עד י"ז בכסליו ובבאר שבע מי"ז בכסליו עד י"ז בטבת (הערה 12: אנחנו כוללים זמן מסע בין מקומות בתוך חודש הישיבה). הדרך עד באר שבע היא בכלל "הלוך ונסוע הנגבה" כי באר שבע נמצאת בגבול דרומי של הארץ "מדן ועד באר שבע".

5. ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ (בראשית י"ב י')

לפי העיקרון מעשה אבות סימן לבנים, נדמה את ירידת אברהם מצרימה לירידת יעקב. יעקב נסע מחברון לבאר שבע, משם עבר סמוך לגרר ומשם לרעמסס ובסוף לבירת מצרים באותו זמן, סמוך לקנטרה של היום. כתבנו על כך במאמר [מהלך יעקב לארץ גושן](#). במאמר על פרשת [ויצא](#) עמ' 5 העמדנו את באר שבע של אברהם על קו רוחב גבול דרומי של תרומה במרחק 45 מיל מחברון. אברהם ישב חודש בירושלים, בחברון ובבאר שבע כדי לקבוע חזקה במקומות שהם בתחום ארץ ישראל אבל לא בגרר וברעמסס.

מתי התחיל הרעב? סיבת הרעב בארץ היא בדרך כלל אי ירידת הגשמים. אומנם ישנו אוכל מיבול אשר נקצר בקיץ, אלא אם גשמים לא יורדים בחשוון אז מחיר הלחם מיד עולה, בדרך כלל כפלים.

כתוב בתענית ו' ע"א שזמן מאוחר ביותר של רביעה ראשונה לפי דעת רבי מאיר י"ז בחשון, לפי דעת רבי יהודה כ"ג בחשון ולפי דעת רבי יוסי ראש חודש כסליו. על כן הרעב התחיל כאשר אברהם ישב בחברון. והתחזק כאשר ישב חודש בבאר שבע מי"ז כסליו עד י"ז שבט. אבל "וירד אברם מצרימה" נאמר כאשר אברהם יצא מבאר שבע ולא מחברון.

לכאורה לאברהם היה רכוש רב כאשר הוא בא לארץ כנען והוא יכול היה לקנות לחם במחיר גבוה. אלא אברהם לקח אתו את הנפש אשר עשו בחרן, והיה צריך להאכיל גם אותם. לכן תוך זמן קצר נגמר לו הכסף והוא נאלץ ללוות באכסניות שלו. וכנראה שהוא השאיר רכוש שלו שהוא בדרך כלל מקנה-לפקדון. ובדרך חזרה ממצרים פרעה את הקפותיו כמו שאמרו חז"ל. ונראה שהנפש אשר עשו בחרן לא ירדו אתו למצרים אלא חזרו מבאר שבע לחרן כי הם לא מוזכרים יותר.

המשך הדרך של אברהם מבאר שבע למצרים מתוארת בסעיף ז) במבוא. חשוב לציין שאברהם הגיע לגרר על גבול בין ארץ כנען לארץ מצרים בי"ט טבת.

לפי ילקוט שמעוני (לך לך רמז סח) ה' נגע את פרעה נגעים גדולים בליל ט"ו ניסן כמו ביציאת מצרים.

6. ויעל אברם ממצרים וכו' הנגבה

למחרת בבוקר ט"ו ניסן אברהם יצא מבירת מצרים בדרך שבא. המרחק משם עד גרר הוא 150 מיל. לכן הוא הגיע לגרר לקראת ערב י"ח ניסן והמשיך משם לכיוון באר שבע. כפי שהדגשנו בסעיף

ח) במבוא, פרק זמן שבו אברהם שהה בשטח מצרים מי"ט טבת עד י"ח ניסן הוא שלשה חדשים, בדיוק כמו שכתוב בסדר עולם (פרק א'). מאל עריש עד באר שבע עוד 90 מיל, סה"כ 240 מיל מקנטרה-מהלך 6 ימים. לכן אברהם הגיע לבאר שבע בכ' ניסן בערב. שם הוא לן ופרע הקפותיו אשר עשה בירידתו למצרים. ויתכן שעיקר הקפותיו היו בבאר שבע כי שם אברהם ישב חודש כאשר הרעב התחזק ומחירי לחם עלו מאד, אבל בחברון הרעב רק התחיל וגם עדיין היה לו כסף. הדרך ממצרים עד באר שבע היא בכלל "ויעל אברם ממצרים וכו' הנגבה" כי באר שבע היא בגבול הנגב. והמשך מבאר שבע לירושלים הוא בכלל "וילך למסעיו מנגב".

7. וילך למסעיו מנגב ועד בית אל וכו'

למחרת, כ"א ניסן אברהם יצא מבאר שבע לחברון מהלך 45 מיל ולן אחרי מהלך 40 מיל. ולמחרת כ"ב ניסן עבר את חברון והמשיך בדרך לירושלים. יש לציין כאן שינוי במסלול. בדרכו מירושלים אברהם הלך 30 מיל בקו ישר בכיון 23.5 מעלות מערבה מן הדרום ממרכז ק"ק. לכן הוא לא עבר בבית אל. ואילו בחזרה הוא עבר בבית אל ומשם "עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי" ומשם "אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה". במאמר על [אלוני ממרא](#) (עמ' 3-5) ישנו דיון ארוך על מסלול הליכת אברהם מחברון בחזרה לירושלים. אנחנו לא נחזור עליו כאן. המסקנה היא שממקום אוהל אברהם בחברון הוא הלך לנקודת יחוס 12/24 אשר נמצאת 24 מיל דרומה ו-12 מיל מערבה ממרכז ק"ק סמוך לאתר אלוני ממרא ומשם למקום קבר רחל ומשם לאורך ציר הקברים לעין תנין בבית אל מערבי בירושלים ומשם לאורך ציר בית המקדש למרכז ירושלים ובחזרה למרכז ק"ק. מסלול זה מסומן בגוגל ארץ. אורך המסלול מחברון עד סופו במרכז ק"ק הוא 30.915 מיל ובתוספת 45 מיל מבאר שבע יד חברון זהו 75.915 מיל. על כן אברהם הגיע אל מקום המזבח בקדש הקדשים בכ"ב ניסן מהלך 4.08 מיל לפני השקיעה. (**הערה 13**: ויתכן שיש לעגל את המספר ל-4 מיל כמו הזמן בין עמוד השחר לנץ). "ויקרא שם אברם בשם ה" - התפלל מנחה והודה על נסים שקרו לו. באותו ערב שקיעת השמש היתה 13.25 יום אחרי התקופה.

במאמר על [אלוני ממרא](#) בעמ' 3 כתבנו שבקבר רחל נפרדו דרכי אברהם ולוט כי לוט נסע משם ישר למרכז ירושלים. לכן מסלול שלו מחברון להר הבית היה יותר קצר, 30.417 מיל והוא הקדים את אברהם. ואז לוט בקש לקבוע בעלות פרטית על הר הבית. ועל זה היה ריב בין רועי אברהם ורועי לוט. וכתוצאה ממנו, למחרת בעומדם בגבול מזרחי של הר הבית העתידי בהר הזיתים, אברהם הציע ללוט לחלק את הארץ לאורך ציר בית המקדש. וראה מה שכתבנו על כך במאמר [על גבולות הר הבית](#) בפרק 8.1.

מקום מחלוקת זה בהר הזיתים נעשה אחר כך מקום פורענות. כאן היתה מפלה בעי בזמן יהושע וכאן היה מעשה פלגש בגבעה (ראה פרק 16 במאמר [ויצא](#)). ובגמרא סנהדרין ק"ז ע"א דורשים את הפסוק "ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים" (ש"ב ט"ו ל"ב) ששם היה מקום לע"ז. וזה היה בראש הר הזיתים כמשמע מפסוק ל' שם.

באותו בוקר כ"ג ניסן שנת 2024 זריחת השמש היתה 13.75 יום אחרי התקופה. מספר המוצע בין 13.25 לעיל ל-13.75 הוא 13.5 והוא קבע את כיוון ציר הבית, 6.1975 מעלות צפונה מן המזרח.

(הערה 14: חשבון זה לפי תקופת שמואל. לפי תקופת רבי אדא מקבלים במקום 13.5 כחצי יום פחות והכיוון הוא כ- 6 מעלות צפונה ממזרח).

8. וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן וכו' כגן ה' וכו'

מה ראה לוט מפסגת הר הזיתים? במאמר על פרת ויצא בפרק 9 (עמ' 33) ישנו דיון ארוך על מקומה של סוכות במרכז מחנה ישראל בערבות מואב. בפרט, סוכות נמצאת בגבול מזרחי של תרומה של 75 על 75 מיל ועל ציר בית המקדש 6.1975 מעלות. אם מבט של לוט היה בכיון זריחת השמש אז הוא ראה את סוכות. וגם בלעם ראה את המקום רק מצד מזרח והמשיל אותו "כנחלים נטיו כגנת על נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים" (במדבר כ"ד ו').

יש בחשבון מסע זה של אברהם שלשה מופתים:

(א) כיון זריחת/שקיעת השמש ביום בו אברהם בא לראשונה להר הבית וקבע מקום תפילה בק"ק היה בערך 6 מעלות כמו כיוון ציר בית המקדש.

(ב) כיון זריחת השמש כאשר אברהם בא להר הבית בשנייה והציע ללוט לחלק את הארץ היה גם כן כ- 6 מעלות

(ג) מיום שאברהם בדרכו למצרים עבר את גרר עד יום שהוא עבר בו בדרך חזרה עברו שלשה חודשים.

אפשר לטעון שמופת (א) תלוי ביום יציאת אברהם מחרן הצפונית. אבל יום זה הוא ראש השנה והוא יום מיוחד וכן יום יציאת אברהם מחרן הדרומית למחרת יה"כ. יתר המופתים תלויים במרחקים בין הנקודות והם נקבעים ע"י גיאוגרפיה של הארץ.

המשך דרכו של אברהם לארכה ולרחבה של הארץ, אחרי הפרד לוט מעמו, מתואר במאמר [פרידת אברהם ולוט](#). מלחמת ארבעה המלכים נגד חמשה עם כל המהלכים שבה מתוארת במאמר על [מלחמת ארבעת המלכים](#).